

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Кафедра анатомії і фізіології людини

 ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи
О.Б. Жильцов
“ 07 09 ” 2014 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки

6.010105 «Корекційна освіта. Логопедія»

(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність

_____

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація

_____

(назва спеціалізації)

інститут, факультет, відділення

Інститут людини

(назва інституту, факультету, відділення)

2014 – 2015 навчальний рік

Робоча програма «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» для студентів галузі знань 0101 Педагогічна освіта напряму підготовки 6.010105 «Корекційна освіта. Логопедія».

Розробники:

Ірина Михайлівна Маруненко, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри (циклової комісії) анатомії і фізіології людини

Протокол від “27” серпня 2014 року № 1

Завідувач кафедри анатомії і фізіології людини

 - (I.M. Маруненко)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту людини Н.А. Клішевич

© Маруненко I.M., 2014 рік

© КУ імені Бориса Грінченка, 2014 рік

ЗМІСТ

1.	Опис навчальної дисципліни	4 ст.
2.	Мета та завдання навчальної дисципліни	5 ст.
3.	Програма навчальної дисципліни	6 ст.
4.	Структура навчальної дисципліни	9 ст.
5.	Навчально-методична карта дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення»	10 ст.
6.	Теми семінарських занять	11 ст.
7.	Самостійна робота	12 ст.
8.	Індивідуальні завдання	13 ст.
9.	Методи навчання	14 ст.
10.	Методи контролю	14 ст.
11.	Методичне забезпечення	17 ст.
12.	Питання до модульного контролю	17 ст.
13.	Рекомендована література	18 ст.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань <u>0101 Педагогічна освіта</u> (цифр ізоляція)	Нормативна	
	Напрямок підготовки <u>6.010105</u> <u>«Корекційна освіта. Логопедія»</u> (цифр ізоляція)		
Модулів – 2	Спеціальність: _____	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		2-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – 1		Семестр	
Загальна кількість годин – 72		3-й	-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>«бакалавр»</u>	16 год.	год.
		Семінарські	
		12 год.	год.
		Модульний контроль	
		4 год.	год.
		Самостійна робота	
		36 год.	год.
		Індивідуальні завдання:	
		4 год.	
		Вид контролю:	
	ПМК	-	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – висвітлити закономірності і особливості розвитку, виховання та навчання дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями, у яких внаслідок фізичного або морфологічного дефекту порушується нормальний хід загального розвитку. Показати, що такі відхилення в розвитку, а саме: стійкі порушення слухової функції (глухі, туговухі); порушення зору (сліпі та слабозорі), тяжкі порушення мови (діти-логопати), комплексним порушенням ряду функцій (сліпоглухі діти, у яких порушення слуху або зору поєднується з розумовою відсталістю, що викликано хвороботворним впливом і викликає необхідність створення спеціальних умов для навчання та виховання таких дітей).

Завдання курсу:

- ознайомлення з особливостями розвитку, виховання та навчання різних категорій дітей з вадами;

- визначити структуру дефекту при різних аномаліях та потенціальні можливості розвитку особистості кожної категорії дітей з фізичними та розумовими вадами;

- обґрунтувати принципи створення і розвитку системи спеціальних закладів для виховання дітей з метою здійснення оптимального впливу на хід розвитку, формування активної соціально-корисної особистості до самостійної трудової діяльності.

- У процесі вивчення курсу важливо зосередити увагу на **засвоєнні знань** про:

- клініко-фізіологічні особливості і закономірності фізичного і психічного розвитку дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями;

- структуру дефекту при порушенні мовлення та функції сенсорних систем та потенціальні можливості розвитку різних сторін особистості кожної з категорій дітей з такими вадами.

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи студенти набувають **умінь та навички**:

- встановлюють закономірності і особливості навчально-виховного процесу в спеціальних закладах для дітей з мовленнєвими та сенсорними порушеннями, визначають мету, завдання, зміст, принципи та методи навчання, виховання та трудової підготовки;

- використовують різні спеціальні технічні засоби, які допомагають дітям з вадами в їх пізнавальній діяльності та встановленні контакту з оточуючим світом;

- визначають ефективні шляхи та засоби профілактики вад в розвитку попередженні дитячої дефективності;

- виявляють особливості та шляхи покращення життя та діяльності дітей з вадами в соціальному оточенні (сім'ї, трудових та навчальних колективах).

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення», становить 72 год., із них 16 год. – лекції, 12 год. – семінарські заняття, 4 год. – індивідуальна робота, 36 год. – самостійна робота, 4 год. – модульний контроль.

3. Програма навчальної дисципліни

Зміст тової модуль I. Діти з порушеннями сенсорних систем їх навчання та виховання

Тема 1. Предмет, завдання курсу «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення». Загальна характеристика дітей з вадами. Головні закономірності психічного розвитку дитини

Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення є одним із розділів дефектології — науки про закономірності і особливості розвитку виховання та навчання різних категорій аномальних дітей. Основна проблема дефектології — компенсація і корекція аномального розвитку.

Зв'язок дефектології з іншими науками. Дефектологія включає такі відділи спеціальної педагогіки і психології: сурдопсихологія і сурдопедагогіка, науки, які вивчають особливості розвитку, навчання і виховання дітей з порушенням слухової функції, олігофренопсихологія і олігофренопедагогіка, які вивчають особливості розвитку, навчання і виховання дітей розумово відсталих, тифлопсихологія і тифлопедагогіка, які вивчають специфіку розвитку, навчання і виховання дітей із значними вадами зору, логопедія, яка вивчає недоліки мови, розробляє принципи і методи попередження та подолання їх, виявляє специфіку спеціального навчання і виховання дітей з тяжкими мовними порушеннями.

Дефектологія включає також вивчення складних дефектів (сліпоглухонімоти, поєднання глибоких порушень слуху та зору тощо) вивчає клінічне і нейрофізіологічне вивчення аномальних дітей.

В розвитку окремих психічних функцій і виникненні системних психологічних утворень головну роль відіграють соціальні фактори, зокрема діяльність дитини в її різних видах (гра, навчання, праця) в процесі якої вона засвоює ті способи досягнення мети цієї діяльності, які вироблені людством. Розвиток кожного психічного процесу залежать і від біологічних факторів, від індивідуальної специфіки природної основи психіки, специфіки нервової системи.

Аномалії природжені і набуті. Причини виникнення. Первинний дефект. Вторинні відхилення.

Основні поняття теми: вади розвитку, тератоген, тератологія, тератогенез, дефектологія, реабілітація, компенсація, корекція, симптом, синдром.

Тема 2. Діти з порушеннями слухового аналізатора

Діти з порушенням слуху. Діти з порушенням зору.

Характеристика і значення слуху. Аномалії розвитку — глухі діти, слабочуючі, діти які втратили слух на пізніх етапах розвитку. Причини — стійкі порушення слуху — природжені (викликані генетичними, спадковими факторами і різноманітними хвороботворними впливами під час вагітності матері, набуті — можуть бути викликані дією на слуховий аналізатор хімічних, лікарських речовин, які потрапляють в організм дитини, різні травми голови.

Основні поняття теми: аналізатор, гіпакузія, анакузія, отосклероз, неврит, тотальна глухота, звукопровідна і звукосприймальна нервова глухота, пізно-оглухлі діти, туговухі діти, амбліопія, дєривація, амавроз.

Семінарське заняття № 1. Обстеження дітей із вадами слуху, навчання та виховання

Тема 3. Діти з порушеннями зорового аналізатора

Значення зору. Дефекти зору — сліпі, слабо зрячі. Причини виникнення захворювань: природжені — генетичні фактори, порушення обміну речовин, вплив хвороботворних факторів, різні природові порушення, набуті — після перенесення таких захворювань як кір, скарлатина, грип, туберкульоз тощо, травматичні пошкодження, хвороби ока — глаукома, атрофія зорового нерва, пігментна дистрофія сітківки, аномалії рефракції — далекозорість і короткозорість. Стационарні дефекти — мікрофтальмоколобом, астигматизм.

Основні поняття теми: слабозорі, сліпі, осліпі діти, катаракта, атрофія зорового нерва, пігментна дистрофія сітківки, короткозорість, далекозорість, мікрофтальм, колобоми, альбінізм, астигматизм, стаціонарні дефекти зору, тотальна сліпота, кістагм.

Семінарське заняття № 2. Обстеження дітей із вадами зору, навчання та виховання

Тема 4. Навчання і виховання дітей з поєднаннями сенсорного та інтелектуального дефектів

Сліпоглухота може бути викликана різними причинами: природжена глухота і сліпота (здебільшого природжена катаракта), які можна пояснити внутрішньоутробним ураженням плода в ранній період вагітності, коли відбувається формування слухового та зорового аналізатора (при вагітності захворювання краснухою, спадкові фактори). Набута сліпоглухота може бути обумовлена при родових черепномозкових травмах, або перенесеними в ранньому віці захворюваннями головного мозку (менінгіти, менінгоцефаліти), внаслідок чого можуть бути ураження внутрішнього вуха та слухових нервів, які призводять до глухоти в поєднанні з атрофією зорового нерва).

Складні дефекти обумовлені різними причинами – гемолітичною хворобою новонароджених, пов'язаною з несумісністю крові матері і плода, внутрішньоутробним ураженням плода внаслідок застосування матер'ю в перші місяці вагітності різних речовин з метою її зриву, тяжкими захворюваннями дитини у ранньому віці (пневмонії, менінгіт, менінгоенцефаліт), для лікування яких застосовувалося примінення великих доз токсичних медичних препаратів.

Основні поняття теми: набута сліпоглухота, дактилологія, гемолітична хвороба новонароджених, резус-несумісність, бінарних дефект.

Семінарське заняття № 3. Навчання та виховання дітей з комплексними порушеннями

Змістовий модуль II. Діти з порушеннями мовленнєвого їх навчання та виховання

Тема 5. Діти з порушеннями мовленнєвого апарату (загальна характеристика)

Знання мови. Мовленнєві порушення, причини їх виникнення. Центральний та периферичний характер порушень. Органічні та функціональні причини порушення мови. Основні види мовленнєвих порушень: а) неправильна вимова звуків у зв'язку з порушенням будови артикуляційного апарату (дислалія, дизартрія); б) неправильна вимова звуків внаслідок наслідування дитиною фонетично неправильної мови інших людей; в) заїкання – порушення ритму, темпу мови, що проявляється в її перериванні; г) батаризм – дуже швидкий темп вимовляння слів; д) тахілалія – порушення в оформленні слів; е) алалія – тяжке недорозвинення мови; ж) афазія – повна або часткова втрата мови; з) афонія – відсутність голосу; і) дистонія – розлади голосу; к) фонастенія – гнусавість.

Основні поняття теми: логопедія, кінестезія, мовний праксис, оральна апраксія, афазія, алалія, дизартрія, заїкання, мутизм, сурдомутизм, механічна дислалія, ринолалія, дисфонія, афонія, батаризм, брадилалія, тахілалія, алексія, дислексія, дисграфія

Тема 6. Діти з порушеннями усного мовлення

Порушення фонаційного (зовнішнього) оформлення мови; структурно-семантичне (внутрішнє) системне, або поліморфне порушення мовлення. Функціональна афонія, дислалія. Загальні системні порушення мовлення. Порушення ритму та темпу мовлення.

Основні поняття теми: дистонія, дислалія, дизартрія, ринолалія, баттаризм, брадилалія, тахілалія, алалія, афазія, заїкання, фонастенія.

Семінарське заняття № 4. Навчання та виховання дітей з порушеннями усного мовлення

Тема 7. Діти з порушеннями писемного мовлення

Порушення писемного мовлення можна поділити на дві групи залежно від того, який вид його порушено – продуктивний (порушення самого акту письма) чи рецептивний (розлади читання).

Артикуляційно-акустична дисграфія, дисграфія на основі порушення фонемного розпізнавання, дисграфія на основі порушення мовного аналізу та синтезу, граматична дисграфія, оптична дисграфія.

Основні поняття теми: дислексія, дисграфія, аграфія

Семінарське заняття № 5. Навчання та виховання дітей з порушеннями писемного мовлення

Тема 8. Навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення

Обстеження артикуляційного апарату, обстеження мовлення, фонематичний слух, розуміння мови, звуковимова, словниковий запас, дослідження граматичної будови мовлення, загальний аналіз логопедичного обстеження

Основні поняття теми: логопедія, фонематичний слух, звуковимова.

Семінарське заняття № 6. Навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення

4. Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I. Діти з порушеннями сенсорних систем їх навчання та виховання								
1	Предмет, завдання курсу «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення». Загальна характеристика дітей з вадами. Головні закономірності поєдиного розвитку дитини	6	2	2			4	
2	Діти з порушеннями слухового аналізатора	10	4	2	2		6	
3	Діти з порушеннями зорового аналізатора	8	4	2	2		4	
4.	Навчання і виховання дітей з поєднаннями сенсорного та інтелектуального дефектів	10	6	2	2	2	4	
	Разом	36	16	8	6	2	18	2
Змістовий модуль II. Діти з порушеннями мовленнєвого їх навчання та виховання								
5.	Діти з порушеннями мовленнєвого апарату (загальна характеристика)	6	2	2			4	
6.	Діти з порушеннями усного мовлення	9	4	2	2		5	
7.	Діти з порушеннями писемного мовлення	8	4	2	2		4	
8.	Навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення	11	6	2	2	2	5	
	Разом	36	16	8	6	2	18	2
	<i>Разом за навчальним планом</i>	72	32	16	12	4	36	4

5. Навчально-методична карта дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення»

Разом: 72 год., лекції – 16 год., семінарські заняття – 12 год., індивідуальна робота – 4 год.,

самостійна робота – 36 год., модульний контроль – 4 год. Коефіцієнт: 1,74

Модулі	Зміст своєї модуль I				Зміст своєї модуль II			
Назва модуля	Діти з порушеннями сенсорних систем їхнявчання та виховання				Діти з порушеннями мовленнєвого їхнявчання та виховання			
Кількість балів за модуль	72 балли				72 балли			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8
Тематика лекцій	Предмет, завдання курсу «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення». Загальна характеристика дітей з вадами. Головні закономірності плоского розвитку дитини (1 бал)	Діти з порушеннями слухового аналізатора (1 бал)	Діти з порушеннями зорового аналізатора (1 бал)	Навчання і виховання дітей з поєднаними сенсорного та інтелектуального дефектів (1 бал)	Діти з порушеннями мовленнєвого апарату (загальна характеристика) (1 бал)	Діти з порушеннями усного мовлення (1 бал)	Діти з порушеннями писемного мовлення (1 бал)	Навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення (1 бал)
Тематика семінарських занять		Обстеження дітей із вадами слуху, навчання та виховання (1+10 балів)	Обстеження дітей із вадами зору, навчання та виховання (1+10 балів)	Навчання та виховання дітей з комплексними порушеннями (1+10 балів)		Навчання та виховання дітей з порушеннями усного мовлення (1+10 балів)	Навчання та виховання дітей з порушеннями писемного мовлення (1+10 балів)	Навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення (1+10 балів)
Тестові завдання	10 балів				10 балів			
ПВД	30 балів							
Модульний контроль	25 балів				25 балів			

6. Теми семінарських занять

Змістовий модуль I. Діти з порушеннями сенсорних систем їх навчання та виховання

Тема 2. Діти з порушеннями слухового аналізатора

Семінарське заняття № 1. Обстеження дітей із вадами слуху, навчання та виховання (2 год.)

1. Внутрішньоутробне ураження слухового аналізатора
2. Причини і наслідки порушення слухового аналізатора
3. Навчання і виховання дітей з вадами слухового аналізатора
4. Спеціальна освіта осіб з порушенням слуху

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13

Тема 3. Діти з порушеннями зорового аналізатора

Семінарське заняття № 2. Обстеження дітей із вадами зору, навчання та виховання (2 год.)

1. Внутрішньоутробне ураження зорового аналізатора
2. Причини і наслідки порушення зорового аналізатора
3. Навчання і виховання дітей з вадами зорового аналізатора
4. Спеціальна освіта осіб з порушенням зору

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13

Тема 4. Навчання і виховання дітей з поєднаннями сенсорного та інтелектуального дефектів

Семінарське заняття № 3. Навчання та виховання дітей з комплексними порушеннями (2 год.)

1. Порушення зорового та інтелектуального дефекту
2. Порушення слухового та інтелектуального дефекту
3. Сліпоти та діти
4. Спеціальні освітні заклади для навчання дітей з бінарним дефектом

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13

Змістовий модуль II. Діти з порушеннями мовленнєвого їх навчання та виховання

Тема 6. Діти з порушеннями усного мовлення

Семінарське заняття № 4. Навчання та виховання дітей з порушеннями усного мовлення (2 год.)

1. Мовленнєві порушення центрального та периферичного характеру
2. Характеристика Р.Є. Левіна щодо загального недорозвитку мовлення
3. Природжені та набуті причини порушення усного мовлення
4. Навчання і виховання дітей з порушеннями усного мовлення

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Тема 7. Діти з порушеннями писемного мовлення

Семінарське заняття № 5. Навчання та виховання дітей з порушеннями писемного мовлення (2 год.)

1. Характеристика порушень писемного мовлення
2. Форми заївання
3. Навчання і виховання дітей з порушеннями писемного мовлення

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

Тема 8. Навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення

Семінарське заняття № 6. Навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення (2 год.)

1. Обстеження дітей з вадами мовлення
2. Навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

7. Самостійна робота

Змістовий модуль I. Діти з порушеннями сенсорних систем їх навчання та виховання (18 год.)

1. Розвиток сурдо- і тифлопедагогіки на Україні.
2. Основна проблема дефектології – компенсація і корекція аномального розвитку.
3. Особливості процесу аномального розвитку.
4. Причини виникнення дефектів у дітей.
5. Характеристика і значення слуху, зору.
6. Діти з поєднанням сенсорного і інтелектуального дефекту.
7. Критичні періоди розвитку вагітності.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13

Змістовий модуль II. Діти з порушеннями мовленнєвого їх навчання та виховання (18 год.)

1. Значення мови.
2. Розвиток мовлення у дитини.
3. Мовленнєві порушення, причини їх виникнення.
4. Специфіка спеціального навчання і виховання дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями.

Основна література: 1, 2, 3, 4

Додаткова література: 8, 9, 10, 11

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль
Змістовий модуль I. Діти з порушеннями сенсорних систем їх навчання та виховання (18 год.)	
Тема 1. Предмет, завдання курсу «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення». Загальна характеристика дітей з вадами. Головні закономірності психічного розвитку дитини	Тестування, модульний контроль
Тема 2. Діти з порушеннями слухового аналізатора	Тестування, семінарське заняття, модульний контроль
Тема 3. Діти з порушеннями зорового аналізатора	Тестування, семінарське заняття, модульний контроль
Тема 4. Навчання і виховання дітей з поєднаннями сенсорного та інтелектуального дефектів	Тестування, семінарське заняття, модульний контроль
Змістовий модуль II. Діти з порушеннями мовленнєвого їх навчання та виховання (18 год.)	
Тема 5. Діти з порушеннями мовленнєвого апарату (загальна характеристика)	Тестування, модульний контроль
Тема 6. Діти з порушеннями усного мовлення	Тестування, семінарське заняття, модульний контроль
Тема 7. Діти з порушеннями писемного мовлення	Тестування, семінарське заняття, модульний контроль
Тема 8. Навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення	Тестування, семінарське заняття, модульний контроль
Всього: 36 год.	

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності бакалавра, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення» – це вид науково-дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

✓ науково-педагогічне дослідження у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **30 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел. Критерії оцінювання та шкалу оцінювання подано відповідно у табл. 8.1 і 8.2.

Таблиця 8.1.

Критерії оцінювання ІНДЗ
(науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату)

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	4
2.	Складання плану реферату	3
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Вибір фактів, ідей, результатів досліджень в логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	12
4.	Дотримання правил реферуванням на укових публікацій	3
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	5
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титольний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)	3
Разом		30

Таблиця 8.2.

Шкала оцінювання ІНДЗ
(науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату)

Рівень виконання	Кількість балів, що відто відрає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	28-30	Відмінно
Достатній	20-27	Добре
Середній	11-19	Задовільно
Низький	0-10	Незадовільно

Орієнтовна тематика реферативних досліджень з навчальної дисципліни «Мовлення ві та сенсорні системи та їх порушення»

1. Обстеження дітей з вадами зору і слуху
2. Навчання та виховання дітей з вадами мовлення
3. Особливості розвитку мислення, мовлення дітей з дефектами мовлення
4. Навчання і виховання дітей з дефектами мовлення
5. Причини і наслідки заївання
6. Предмет логопедії, її становлення як інтегративної галузі знань
7. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з порушеннями мовлення
8. Короткий екскурс в історію сурдопедагогки
9. Короткий екскурс в історію тифлопедагогки
10. Професійне навчання і соціальна адаптація дітей з порушеннями слуху
11. Профорієнтація, професійне навчання і трудова діяльність сліпих і слабозорих

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Мовлення ві та сенсорні системи та їх порушення».

Студент може набрати максимальну кількість балів за ІНДЗ – 30 балів.

9. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

• Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда.

• Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

• Семінарські.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача, самостійна робота студентів: з книгою, виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії, створення ситуації пізнавальної новизни, створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

10. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Мовлення ві та сенсорні системи та їх порушення» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок, розширення кількості підсумових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. IV), де зазначено види й терміни контролю. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у національну (4-бальну) та європейську (ECTS) шкалу подано у табл. 10.1, табл. 10.2.

Розрахунок рейтингових балів за видами по точного (модульного) контролю

Вид діяльності	Бал	Σ балів
1. Відвідування лекцій	1	8 x 1 = 8
2. Відвідування семінарських занять	1	6 x 1 = 6
3. Виконання семінарських занять	10	6 x 10 = 60
6. Тестовий контроль	10	2 x 10 = 20
7. Виконання мод. контр. Роботи	25	2 x 25 = 50
8. ІНДЗ	30	30
РАЗОМ БАЛІВ		174

Розрахунок коефіцієнту: $174 : 100 = 1,74$

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- *Методи усного контролю*: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, екзамен.
- *Методи письмового контролю*: модульне письмове тестування, звіт, реферат, есе.
- *Комп'ютерного контролю*: тестові програми.
- *Методи самоконтролю*: уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Таблиця 10.2

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

Підсумкова кількість балів (max – 100)	Оцінка за 4-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
1 – 34	«незадовільно» (з обов'язковим повторним курсом)	F
35 – 59	«незадовільно» (з можливістю повторного складання)	FX
60 – 74	«задовільно»	ED
75 – 89	«добре»	CB
90 – 100	«відмінно»	A

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл. 10.3.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на індивідуальних заняттях (див. п. «Захист творчих проектів»).

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та семінарські заняття								Вид контролю
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	
	10	10	20		10	10	20	ПМК
МКР 1 – 25 балів				МКР 2 – 25 балів				
Відвідування – 14 балів								
ІНДЗ – 30 балів								

Коефіцієнт – 1,74

12. Методичне забезпечення

1. опорні конспекти лекцій;
2. навчальні посібники;
3. робоча навчальна програма;
4. збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
5. засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю);
6. завдання для ректорського контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення».

13. Питання до модульного контролю

1. Предмет і завдання курсу «Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення».
2. Охарактеризуйте поняття: реабілітація, компенсація, корекція.
3. Головні закономірності психічного розвитку дитини.
4. Природжені вади зору та слуху.
5. Набуті вади зору та слуху.
6. Поняття про синдром і симптом.
7. Поняття про тератогени та їх дію.
8. Чинники виникнення дефектів розвитку організму.
9. Критичні періоди гестації.
10. Складність структури і особливості процесу розвитку дітей з вадами.
11. Компенсація і корекція дітей з вадами розвитку.
12. Діти з порушенням слуху.
13. Причини природжених і набутих порушень слуху.
14. Обстеження навчання і виховання дітей з вадами слуху.
15. Діти з порушенням зору.
16. Діти з природженими і набутими вадами зору.
17. Прогресуючі й стаціонарні порушення зору.
18. Коригуючий і пізнавальний розвиток дітей з вадами зору.
19. Обстеження дітей з вадами мовлення.
20. Діти з порушеннями мовлення.
21. Характер порушень мовлення.
22. Основні види порушень мовлення у дітей.
23. Загальні системні порушення мови.
24. Слепозліпучі діти.
25. Діти з поєднанням сенсорного і інтелектуального дефекту.
26. Значення мови.

27. Розвиток мовлення у дитини.
28. Специфіка спеціального навчання і виховання дітей з тяжкими мовленнєвими порушеннями.
29. Спеціальна освіта осіб з порушенням слуху.
30. Внутрішньоутробне ураження слухового аналізатора.
31. Внутрішньоутробне ураження зорового аналізатора.
32. Спеціальна освіта осіб з порушенням зору.
33. Спеціальні освітні заклади для навчання дітей з бінарним дефектом.
34. Мовленнєві порушення центрального та периферичного характеру.
35. Характеристика Р. Є. Левіна щодо загального недорозвинення мовлення.
36. Природжені та набуті причини порушення усного мовлення.
37. Навчання і виховання дітей з порушеннями усного мовлення.
38. Характеристика порушень писемного мовлення.
39. Форми заїкання.
40. Навчання і виховання дітей з порушеннями писемного мовлення.
41. Навчання і виховання туговухих дітей.
42. Психолого-педагогічна характеристика при обмеженні дітей з вадами слуху.
43. Охарактеризуйте неврит слухового і зорового нерва.
44. Охарактеризуйте стаціонарні дефекти зору.
45. Охарактеризуйте розлади мовлення за Л. О. Бадалянком.
46. Розлади мовлення, пов'язані з органічним ураженням центральної нервової системи.
47. Мовленнєві порушення, пов'язані з функціональними змінами центральної нервової системи.
48. Мовленнєві порушення, пов'язані з дефектами будови артикуляційного апарату.
49. Охарактеризуйте дітей з порушенням темпу мовлення.
50. Охарактеризуйте загальні системні порушення мовлення.
51. Розуміння мови у дітей з вадами мовлення.
52. Звуковий та словниковий запас у дітей з вадами мовлення.
53. Дослідження граматичної будови мовлення.
54. Загальний аналіз логопедичного обмеження.
55. Охарактеризуйте види дисграфії.
56. Характеристика порушень писемного мовлення.
57. Фонаційні порушення мовлення.
58. Характеристика зорового аналізатора.
59. Характеристика слухового аналізатора.
60. Характеристика мовленнєвих порушень.

14. Рекомендована література **Базова**

1. Бадалян Л.О. Невропатологія. Учебник для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1982. – 350 с.
2. Лапшин В. А., Пузаков Б. П. Основы дефектологии. М.: Просвещение; 1990 – 145 с.
3. Логопедия: учебник для студ. дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / под ред. Волоковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Гуманитар. Узд центр ВЛАДОС, 2007. – 703 с.: ил. – (Коррекционная педагогика).
4. Логопедия Підручник. За ред. МК Шеремет. – К., 2010. – 376 с.
5. Маруєнко І.М., Бобрицька В.І., Неведомська Є.О., Сівєрс З.Ф. Основи дефектології. – К.: КМПУ імені Б.Д. Грінченка. 2006. – 144 с.
6. Мастюкова Е.М. Ребенок с отклонениями в развитии: ранняя диагностика и коррекция – М., 1992. – 95 с.
7. Сидьнов В. М., Кобернік Г. М. Основы дефектологии: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1994. – 143 с.
8. Цветкова Л.С. Афония и восстановительное обучение: Учеб. пособие для студентов дефектол. фак. пед. ин-тов. – М.: Просвещение, 1988. – 207 с.: ил.

9. Чевелєва Н.А. Исправлення речі у заикаючихся школьників – М., Просвященє, 1966. – 96 с.
10. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): Навчальний посібник. – К., 2009. – 160 с.

Допоміжна

1. Басова А. Г. Егоров С. Ф. История сурдопедагогика. М: Просвещение, 1984. – 295 с.
2. Белова Н.И. Специальная дошкольная сурдопедагогика. – М: Просвещение. 1985. – 128 с.
3. Бондар В. І. Основні етапи становлення та розвитку дефектологічної науки в Україні. // Дефектологія 1999. - № 2. – С. 2-4
4. Выготский Л.С. Основы дефектологии. – К., 2006. – 196 с.
5. Ермаков В.П., Якушкин Г. А. Развитие, обучение и воспитание детей с нарушением зрения. – М: Просвещение. 1990. – 223 с.
6. Зайцева Г.Л. Дактилология. Жестовая речь. М: Просвещение, 1991. – 159 с.
7. Зайченко В.В. Подготовка глухих учащихся к самостоятельной трудовой деятельности. – К: Рад. шк. – 1990. – 102 с.
8. Золотоверх В. В. Становлення і розвиток в Україні системи соціальної освіти як передумова розбудови її дошкільної ланки. // Дефектологія 1998. - № 4. – С. 53-55
9. Игнатьева С.А., Блинков Ю.А. Логопедическая реабилитация детей с отклонениями в развитии. Учеб. пособ. для студ. высших учеб. завед. – М.: Гуманит изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 304 с.
10. Колтуненко И.В. Развитие речи глухих школьников. М: Просвещение, 1980. – 160 с.
11. Кузьмичова Е. П. Развитие речевого слуха у глухих. – М: Педагогика. 1983. – 160 с.
12. Лисюк О. О. Відбудова системи спеціальної освіти в Україні // Дефектологія. 1998. - № 1. – С. 52-55
13. Розанова Т. В. Развитие способности у глухих детей в процессе обучения – М: Педагогика., 1991. – 176 с.
14. Свиридюк Т. П. Подготовка слабовидящих детей к школе. – К., 1984. Специальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / За редак. акад. В. І. Бондаря: Луганськ: Альма матер, 2003. – 436 с.
15. Специальная педагогика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л.И. Ахленова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др.; Под ред. Н.М. Назаровой. – 4-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 400 с.
16. Хитрюк В. В. Основы обучения и воспитания детей с особенностями психофизического развития [Текст] : практикум для студентов учреждений высш. образования / В. В. Хитрюк. — Барановичи : РИО БарГУ, 2011. — 223 с.
17. Хитрюк В. В. Основы обучения и воспитания детей с особенностями психофизического развития вопросы и ответы [Текст] : учеб.-метод. пособие для студентов учреждений высш. образования / В. В. Хитрюк. — Барановичи : РИО БарГУ, 2011. — 198 с.
18. Хитрюк В. В. Основы обучения и воспитания детей с особенностями психофизического развития вопросы и ответы [Текст] : учеб.-метод. пособие для студентов учреждений высш. образования / В. В. Хитрюк. — Барановичи : РИО БарГУ, 2011. — 198 с.
19. Хитрюк В. В. Педагогика. Введение в коррекционную педагогику [Текст] : практикум для студентов высших учебных заведений педагогических специальностей / В. В. Хитрюк. – Барановичи : РИО БарГУ, 2008. – 141 с.

Робоча програма навчальної дисципліни
«Мовленнєві та сенсорні системи та їх порушення»

Укладач: *Маруенко Ірина Михайлівна*, кандидат біологічних наук, доцент, зав. кафедри анатомії і фізіології людини Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка